

جمهوری اسلامی ایران

شورای عالی حوزه علمیّه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیّه خواهران
مدرسه علمیّه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)
شهرستان ساوه
تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان :

زهد و جایگاه و آثار آن از منظر معصومین (علیهم السلام)

استاد راهنما :

سرکار خانم غزاله دولتی

استاد داور :

حجة الاسلام و المسلمین مهدی زندیه

پژوهشگر :

اعظم پاینده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

خدایا! تویی سزاوار نیکو ستودن، و بسیار و بی شمارت ستایش نمودن. اگر امید به تو بندند بهترین امید بسته‌ای، و اگر چشم از تو دارند، این چشمداشت را هر چه نیکوتر شایسته‌ای. خدایا! در نعمت بر من گشادی، و مرا زبانی دادی تا بدان مدح جز تو را نخوانم، و بر کسی غیر تو آفرین نرانم... خدایا! امید به تو بستم تا راهنما باشی به اندوخته‌های آمرزش و گنجینه‌های بخشایش.

خدایا! این بنده توسست که در پیشگاهت برپاست، یگانه‌ات می‌خواند و یگانگی خاص، تورااست. جز تو کسی را نمی‌بیند که سزای این ستایشهاست. مرا به درگاه تو نیازی است که آن نیاز را جز فضل تو به بی‌نیازی نرساند، و آن درویشی را جز عطا و بخشش تو به توانگری مبدل نگرداند.

خدایا! خشنودی خود را بهره ما فرما، هم در این حال که داریم، و بی‌نیازمان گردان از اینکه جز به سوی تو دست برداریم، که تو بر هر چیز توانایی.^۱

۱- نهج البلاغه، خطبه ۹۱، ص ۸۴

تقدیم به:

تقدیم به ساحت نازنین و قدسی منتظر واقعی عدالت، آن که جهان چشم به راه آمدنش ثانیه‌ها را به انتظار نشسته است.

تقدیم به نخستین معلمان مکتب زندگی، آنهایی که الفبای محبت آموزختند. الفبایی که چون با عشق آمیخته شد آموختم که عقل شعاع ماهتاب است از آن نتوان شدن بر بام زندگی، نوری است که نگریستن بدان چشم را خیره سازد و راه را تیره، لیک روزنی است تا در پرتو آن راه عشق پویم....

تقدیر و تشکر:

حمد و سپاس مخصوص خدای، که این توفیق را عنایت فرمود تا بتوانم در مورد این صفت عالی انسانی که ائمه معصومین (علیهم السلام) از بالاترین مراتب آن برخوردار بودند، رساله‌ای در حد توان، تدوین نمایم.

همچنین بر خود لازم می‌دانم از همه عزیزانی که در به انجام رساندن این مهم مرا یاری نمودند صمیمانه سپاسگذاری نموده و از خداوند کریم پاداش در خور کرم خویش مسئلت نمایم. به ویژه از مدیریت محترم مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)، سرکار خانم رضوانی، همچنین معاون پژوهش سرکار خانم کرمی و معاون آموزش، سرکار خانم شوکتی، همچنین شایسته است از زحمات بی‌دریغ استاد راهنما سرکار خانم دولتی کمال تشکر و قدردانی را نمایم. اجر و پاداش ایشان با خدای متعال.

می ماند. زهد گشاینده راه بندگی خدا و هموار کننده مسیر قرب الهی و سعادت ابدی انسان است. زهد دارای مفهومی عالی است و نباید با تظاهر و ریا و رهبانیت و صوفیگری اشتباه شود. همچنین دارای اقسام و مراتبی است که زهد شوق از حلال با هدف لقای الهی از عالترین مراتب آن به شمار می رود. در شناخت عوامل زهد، روشن شد که جهان شناسی، یقین به مبدأ هستی و معاد، همچنین دنیا شناسی و خودشناسی و توجه به آثار زهد می تواند زهد و عدم دلبستگی به دنیا را تحقق بخشد. با اشاره به پایه های زهد، یعنی درک ناکافی بودن تمتعات مادی در تأمین سعادت انسان، نیز جدا ندانستن سعادت فرد از سعادت جامعه و درک اصیل بودن تمتعات روحی نسبت به تمتعات جسمی و مادی، مشخص شد که از نظر استاد مطهری توجه به این پایه ها، روشن کننده مفهوم زهد اسلامی و مطرود بودن رهبانیت از نظر اسلام و پذیرفتن زهد در عین جامعه گرایی است. در قسمت راه تحصیل عملی زهد روشن شد که برای تحصیل زهد و عدم دلبستگی به دنیا انسان باید از دنیا به مقدار کم و نیازش بسنده کند. زیرا هر قدر استفاده از مادیات دنیا بیشتر باشد دلبستگی به آن نیز بیشتر خواهد بود. از آثار فراوانی که بر زهد مترتب است مواردی در قالب آثار فردی چون هدایت، بصیرت، علم و حکمت، آرامش و شکیبایی، آزادگی، ایثار و همدردی با محرومان و آثار اجتماعی چون ترویج فرهنگ و هنجارهای دینی، جلب محبت مردم، امنیت و آرامش جامعه و عزت و عظمت آن و آثار اقتصادی چون مصرف کم و بهره برداری از مازاد مصرف در جهت انفاق و توسعه اقتصادی، بیان شد.

فهرست منابع

* قرآن کریم

۱. نهج البلاغه

۲. ابن شعبه الحرّانی، حسن به علی، تحف العقول، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، مصحح: علی اکبر

غفاری، چاپ هفتم، تهران: انتشارات کتابچی، ۱۳۷۹.

۳. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تصحیح و تنظیم عبدالرسول پیمانی، محمد امین شریعتی، چاپ

هفتم، بی‌جا: خاتم الانبیاء، ۱۳۸۸.

۴. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، مقدمه و تصحیح و تعلیق سید

جلال الدین محدث، شرح جمال الدین محمد خوانساری، ج ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، چاپ پنجم، تهران:

انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.

۵. جهرمی، سید مهدی و باقری، محمد، آسیب‌شناسی دینی از منظر مرتضی مطهری، چاپ دوم،

تهران: نشر هماهنگ، ۱۳۷۸.

۶. جوادی آملی، عبدالله، حیات حقیقی انسان در قرآن، تحقیق و تنظیم غلامعلی امین دین، چاپ

اول، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۲.

۷. _____، مبادی اخلاق در قرآن، تحقیق و تنظیم حسین شفیعی، چاپ هفتم، قم: مرکز

نشر اسراء، ۱۳۸۸.

۸. _____، هدایت در قرآن، تحقیق و تنظیم علی عباسیان، چاپ چهارم، قم: مرکز نشر

اسراء، ۱۳۸۹.

۹. حبیبی تبار، جواد، گام به گام با راه خودسازی (چهل مجلس)، چاپ اول، قم: نشر گام به گام،

۱۳۸۱.

۱۰. خمینی، روح الله، چهل حدیث، چاپ چهل و ششم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام

خمینی، ۱۳۸۷.

۱۱. _____، شرح حدیث جنود عقل و جهل، چاپ سیزدهم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر

آثار امام خمینی، ۱۳۸۸.

۱۲. خلیلیان اشکذری، محمد جمال، فرهنگ اسلامی و توسعه اقتصادی، چاپ دوم، قم: مرکز

انتشارات مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۳.

۱۳. دلشاد تهرانی، مصطفی، سیره نبوی، دفتر اول، چاپ ششم، تهران: انتشارات دریا، بی تا.

۱۴. _____، سیری در تربیت اسلامی، چاپ چهاردهم، تهران: انتشارات دریا، بی تا.

۱۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۸، چاپ اول، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ

دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.

۱۶. رحیمی اردستانی، مصطفی، ترجمه المنجد، ج ۱، چاپ اول، تهران: انتشارات صبا، ۱۳۷۷.

۱۷. رحیمی اصفهانی، غلامحسین، درسهای اخلاق اسلامی، ج ۱ و ۲، چاپ دوم، بی جا:

انتشارات عسگریه، ۱۳۷۴.

۱۸. رشاد، علی اکبر، دانشنامه امام علی (علیه السلام)، به اهتمام پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه

اسلامی، ج ۷، چاپ دوم، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۲.

۱۹. شبّر، سید عبدالله، اخلاق، ترجمه محمد رضا جباران، چاپ نهم، بی جا: مؤسسه انتشارات

هجرت، ۱۳۸۲.

۲۰. شفیع مازندرانی، سید محمد، زهد اسلامی، چاپ اول، بی جا: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات

اسلامی، ۱۳۷۵.

۲۱. عباسی ولدی، محسن، اسلام، زهد، رهبانیت یا صوفی گری؟، چاپ اول، تهران: معاونت

پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۴.

۲۲. قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۳، چاپ یازدهم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
۲۳. گرامی، غلامحسین، انسان در اسلام، تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، چاپ دوم، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴.
۲۴. گیلانی، عبدالرزاق، شرح فارسی مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه، تصحیح سید جلال الدین محدث، ج ۱، چاپ دوم، تهران: انتشارات کتابفروشی صدوق، ۱۳۶۰.
۲۵. مصباح یزدی، محمد تقی، راهیان کوی دوست، چاپ هفتم، بی جا: مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲.
۲۶. مطهری، مرتضی، حق و باطل، چاپ چهارم، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۶۴.
۲۷. _____، سیری در نهج البلاغه، چاپ هفدهم، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۷.
۲۸. _____، یادداشتهای مطهری، ج ۵، چاپ سوم، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۸۵.
۲۹. مهدوی کنی، محمد رضا، نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، چاپ چهارم، بی جا: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴.

منابع عربی

۱. ابن فارس، احمد، معجم المقاییس فی اللغة، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۳، قم: نشر ادب الحوزه، ۱۴۰۵ق.

٣. اصفهانی، راغب، مفردات الفاظ القرآن الکریم، تحقیق صفوان عدنان داوودی، چاپ چهارم، قم: انتشارات ذوی القربی، ۱۴۲۵ق.
٤. حر العاملی، محمد بن علی بن الحسین، وسایل الشیعه الی تحصیل مسائل الشیعه، ج ۱۱، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۲۷ق.
٥. قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۳، چاپ سوم، تهران: دار الأسوه للطباعة و النشر، ۱۴۲۲ق.
٦. کلینی رازی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۳، باهتمام محمد حسین الدرایتی، چاپ اول، قم: دار الحدیث للطباعة و النشر، ۱۳۸۷.
٧. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۱ و ۲ و ۱۳ و ۷۰ و ۷۳ و ۷۷ و ۷۸، چاپ پنجم و سوم و چهارم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲.
٨. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسایل و مستنبط المسائل، ج ۱۲، چاپ دوم، بیروت: مؤسسه ال بیت لإحیاء التراث، ۱۴۰۸ق.